

28 dec 2022 / 000004

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Aan de Colleges van Burgemeester en Wethouders

www.rijksoverheid.nl

Kenmerk
2022-0000699267

Uw kenmerk

Bijlagen
1

Datum 22 december 2022
Betreft Aankondiging regeling lokale aanpak isolatie

Geacht college van Burgemeester en Wethouders,

Begin dit jaar heeft de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening het Nationaal Isolatieprogramma gepresenteerd.¹ Het doel van dit programma is om 2,5 miljoen woningen te isoleren in de periode tot en met 2030, met de nadruk op de 1,5 miljoen slecht geïsoleerde woningen. Een belangrijke actielijn van dit programma is de isolatie van 750.000 slecht geïsoleerde koopwoningen via gemeenten. Gezien de aanhoudend hoge energieprijzen zal het isoleren van woningen flink helpen bij het verlagen van de energierekening van mensen. Begin 2023 wordt hiervoor de regeling lokale aanpak gepubliceerd.

Gemeenten gaven in reactie op de consultatie van deze regeling aan graag zo snel mogelijk het handelingsperspectief voor de komende jaren helder te hebben, zodat zij aan de slag kunnen om hun bewoners te helpen in de energiecrisis. Met deze brief informeer ik u over de uitgangspunten en werking van deze regeling, zodat u kunt starten met de voorbereiding voor een aanvraag en zoveel mogelijk huishoudens op korte termijn beschermd kunnen worden tegen energiearmoede.

Samenvatting

U kunt voor de regeling lokale aanpak isolatie in de periode van 1 maart tot en met 31 mei 2023 een voorstel indienen. Dit betreft de eerste tranche. Hiervoor is 206 miljoen euro beschikbaar voor in totaal 142.000 koopwoningen en woningen in gemengde VvE's.

Deze woningen dienen voor 31 december 2026 geïsoleerd te zijn. In 2024 en 2025 kunt u aanvragen voor de tweede en derde tranche. Deze woningen dienen respectievelijk voor eind 2027 en 2028 geïsoleerd te zijn. Voor deze laatste twee tranches is in totaal ruim 823 miljoen euro beschikbaar.

Het aantal woningen per gemeente waarvoor u kunt indienen in deze eerste tranche staat in de bijlage, evenals het bijbehorende maximumbedrag.

¹ [Nationaal Isolatieprogramma \(overheid.nl\)](https://overheid.nl)

Datum

12 december 2022

Kenmerk

2022-0000699267

Voor de tweede en derde tranche kunt uitgaan van minimaal het dubbele aantal woningen in totaal. Het precieze aantal wordt bekend gemaakt bij publicatie van de regeling voor de tweede tranche. De middelen die bij het aantal woningen voor uw gemeente horen zijn voor uw gemeente gereserveerd. Als u voor minder woningen middelen aanvraagt dan mogelijk, of het aantal aangevraagde woningen niet binnen de gestelde termijn realiseert, kunnen middelen worden herverdeeld over andere gemeenten.

U ontvangt gemiddeld 1460 euro per woning waarvoor u aanvraagt. Dit bedrag kunt u combineren met de landelijk beschikbare subsidies. Bijvoorbeeld met de Investeringsubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE) van gemiddeld 30% voor isolatiemaatregelen bij het nemen van minimaal twee maatregelen, of 15% bij het nemen van één maatregel. Voor de voorfinanciering van de investering kan gebruik gemaakt worden van het Nationaal Warmtefonds. Dit fonds biedt voor lagere inkomens financiering aan met een rente van 0%.

De 1460 euro beschikbaar per woning mag door de gemeente vrij ingezet worden voor financiële ondersteuning voor isolatie- en energiezuinige ventilatiemaatregelen, ontzorging van bewoners en uitvoeringskosten van de gemeente zelf. U kunt daarbij ook een aanpak voor doe-het-zelfmaatregelen hanteren of aansluiten bij bewonersinitiatieven.

De doelgroep van de lokale isolatieaanpak is afgebakend en gericht op koopwoningen of woningen in een gemengde vereniging met energielabel D, E, F en G of een vergelijkbare energetische staat (slechte isolatie in minimaal twee bouwdelen), waarvan minimaal 80% een WOZ-waarde onder het gemiddelde in de gemeente heeft, of een WOZ-waarde tot de NHG-grens. U wordt gevraagd aan te geven hoe u met de aanpak huishoudens met energiearmoede wilt bereiken. Dit zullen naar verwachting in ieder geval de eigenaar-bewoners zijn die ook een energietoeslag hebben ontvangen.

Met de lokale isolatieaanpak worden gemeenten aangemoedigd een wijkgerichte straat-voor-straat aanpak te realiseren, waarbij gelijksoortige woningen gebundeld en seriematig worden verbeterd. Samenwerking met andere gemeenten en isolerende partijen wordt hierbij aangemoedigd en kan ondersteund worden via het programma verbouwstromen. In de aanvraag wordt ten slotte gevraagd aan te geven hoe u deze aanpak verbindt met de uitvoeringsplannen van de transitievisies warmte en, indien in uw gemeente van toepassing, met de focusgebieden in het kader van het Nationaal programma Leefbaarheid en Veiligheid.²

² Voor een overzicht: [Nationaal programma Leefbaarheid en Veiligheid \(overheid.nl\)](https://overheid.nl)

Nadere toelichting

Verdeling middelen: geen concurrentie tussen gemeenten

In totaal is er voor de lokale aanpak ongeveer 1,1 mld. euro beschikbaar tot en met 2030. Hiervan is 68.5 mln. euro in 2022 al uitgekeerd. Op basis van de komende regeling worden specifieke uitkeringen aan gemeenten toegekend voor de eerste tranche in 2023. Hiervoor is ruim 206 mln. euro beschikbaar. De overige middelen voor de lokale aanpak worden later beschikbaar gesteld voor twee nieuwe tranches in 2024 en 2025.³ Dit betreft ruim 823 mln. euro.

Gemeenten geven aan dat duidelijkheid en voorspelbaarheid vanuit het Rijk helpt bij het opzetten van een succesvolle verduurzamingsaanpak. Om aan deze wens tegemoet te komen zijn de middelen voor de lokale aanpak verdeeld over de gemeenten, zodat vooraf duidelijk is voor hoeveel woningen maximaal kan worden aangevraagd. Hierbij geldt dat het gemiddelde bedrag dat een gemeente ontvangt per aangevraagde woning voor elke gemeente gelijk is; 1460 euro. Dit bedrag is door de gemeente vrij te besteden aan financiële ondersteuning voor maatregelen, ontzorging en uitvoeringskosten.

Het aantal woningen waarvoor per gemeente budget beschikbaar wordt gesteld, is gebaseerd op een verdeelsleutel, die betrekking heeft op het aantal slecht geïsoleerde koopwoningen in combinatie met inkomens met een risico op energiearmoede.⁴ Als u voor minder woningen middelen aanvraagt dan mogelijk, of het aantal aangevraagde woningen niet binnen de gestelde termijn realiseert, kunnen middelen worden herverdeeld over andere gemeenten.

Doelgroep: Bewoners in slecht geïsoleerde woningen met (risico op) energiearmoede

De inzet van middelen moet er toe leiden dat er in het aantal slecht geïsoleerde woningen waarvoor de gemeente budget heeft aangevraagd energiebesparende isolatie- en eventuele energiezuinige ventilatiemaatregelen worden gerealiseerd waarbij één of meerdere stappen worden gezet richting de standaard voor woningisolatie.⁵ Slecht geïsoleerd is gedefinieerd als een energielabelklasse D, E, F, G of een met die labelklassen vergelijkbare energetische staat (slechte isolatie in minimaal twee bouwdelen).

De lokale aanpak van het Nationaal Isolatieprogramma is er op gericht eigenaar-bewoners te helpen die moeite hebben met het verduurzamen van hun woning via

³ De verdeling van de middelen in het Klimaatfonds uit het Coalitieakkoord is indicatief. Dat geldt ook voor de verdeling van het budget voor het Nationaal Isolatieprogramma over de verschillende actielijnen vanaf 2024 (zie Kamerstukken II 2021/22 30196 nr. 791) Besluitvorming over de definitieve toekenning zal plaatsvinden voor de zomer van 2023.

⁴ De aantallen zijn berekend door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en gepubliceerd op de website van het CBS. <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2022/39/verdeelsleutel-nationaal-isolatieprogramma-2020>

⁵ De standaard is een advies voor de isolatiegraad van een woning. Deze standaard geeft aan wanneer een woning goed genoeg is geïsoleerd om aardgasvrij te worden. Zie voor meer informatie:

<https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaamondernemen/gebouwen/wetten-en-regels/standaard-en-streefwaarden-voor-woningisolatie>.

Datum
12 december 2022

Kenmerk
2022-0000699267

ondersteuning en extra financiële middelen naast al bestaande subsidies die voor alle woningeigenaren beschikbaar zijn. Om dit te borgen moet ten minste 80% van de geïsoleerde woningen een WOZ-waarde hebben die onder het gemiddelde voor koopwoningen van de betreffende gemeente ligt (peil 2022)⁶ of die onder de NHG-grens⁷ ligt.

Beleidsvrijheid bij besteding van de middelen

De gemeente heeft beleidsvrijheid bij de inzet van de middelen per woning. Naast het bieden van een financiële bijdrage voor isolatie- en eventuele energiebesparende ventilatiemaatregelen kan het ook gaan om hulp en ondersteuning. Bijvoorbeeld met gericht advies waarbij naar de specifieke situatie van de woning wordt gekeken en wordt geholpen bij het maken van plannen en bij de uitvoering. De gemeente kan ook een deel van de middelen besteden aan uitvoeringskosten. Hiervoor kunnen ook de middelen voor uitvoeringskosten voor klimaatbeleid worden ingezet.⁸

De lokale aanpak kan ook worden ingezet om doe-het-zelf-maatregelen te ondersteunen. Zoals in een recente Kamerbrief⁹ is aangegeven kunnen doe-het-zelvers een belangrijke bijdrage leveren aan de gewenste versnelling van het isoleren van koopwoningen, met name bij de niet al te ingewikkelde isolatiemaatregelen. BZK ontwikkelt samen met stakeholders een werkwijze die door gemeenten toegepast en gekopieerd kan worden. Deze handreiking wordt begin 2023 beschikbaar gesteld.

Bundeling en opschaling

Bij het opzetten van een isolatieprogramma wordt samenwerking aangemoedigd. Gemeenten kunnen er bijvoorbeeld voor kiezen om onderling samen te werken om zo de uitvoeringskracht te vergroten. Ook kan de samenwerking gezocht worden met isolatiebedrijven, of intermediairs die grootschalige collectieve acties organiseren en bewoners van A tot Z ontzorgen. Indien uw gemeente nog geen contact heeft met lokale isolatiebedrijven kunt u deze vinden op verbeterjehuis.nl.¹⁰

Wanneer uw gemeente overweegt om gezamenlijk met andere gemeenten in te dienen, kan het programma Verbouwstromen ondersteunen bij het definiëren van de aanpak en bij indiening met capaciteit en met het verbinden aan relevante partijen. Het programma Verbouwstromen stimuleert het organiseren van opschaalbaar aanbod in een effectief proces voor gemeente, aanbieder, bewoner en adviseur. Verbouwstromen komt graag in contact met gemeenten die gezamenlijk willen optrekken in een NIP aanvraag.¹¹

---

⁶ Onderzocht wordt nog of hiervoor ook gebruikt gemaakt kan worden van de mediaan.

⁷ Hiervoor wordt de NHG grens voor woningen met energiebesparende voorzieningen gehanteerd voor 2023. Dat is 429.300 euro.

⁸ Meer informatie en de verdeling is in deze brief terug te vinden:

<https://vng.nl/sites/default/files/2022-10/Brief-medeverheden-uitvoeringsmiddelen-KE-beleid.pdf>

⁹ Kamerstukken II, 2022./2023, 30196 nr. 802

¹⁰ [Zoek je een isolatie- of installatiebedrijf? Check de tips | Verbeterjehuis](#)

¹¹ Het programma Verbouwstromen is bereikbaar via info@verbouwstromen.nu

Ten slotte kan ook samenwerking met bewonersinitiatieven gezocht worden om bewoners te activeren en ontzorgen bij het isoleren van de woning. De ervaring uit het Programma Aardgasvrije Wijken leert dat de wijken waar een bewonersinitiatief actief is, de bewonerstevredenheid hoger is.

Combinatie met andere regelingen mogelijk

De middelen voor de lokale aanpak mogen gestapeld worden met andere nationale of lokale regelingen, zoals de Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE) en de Subsidieregeling verduurzaming verenigingen van eigenaars (SVVE)¹², of indien van toepassing middelen uit het Volkshuisvestingsfonds¹³. Daarnaast kan de regeling ook in combinatie met het Nationaal Warmtefonds een uitkomst bieden voor bewoners om isolatiemaatregelen te financieren. Het warmtefonds biedt financiering voor woningverduurzaming tegen aantrekkelijke voorwaarden. Voor bewoners met een laag inkomen zelfs tegen 0% rente. Daarnaast is financiering ook toegankelijk voor doelgroepen die minder makkelijk financiering krijgen, zoals 75-plussers, mensen zonder leenruimte en VvE's.¹⁴

Voorbeeld inzet middelen lokale aanpak

Wanneer je bij een hoekwoning het dak en de vloer laat isoleren kost dit ongeveer 5900 euro en krijg je hiervoor ongeveer 1800 euro ISDE subsidie.¹⁵

De middelen uit deze regeling kunnen in dit voorbeeld op verschillende manieren ingezet worden. Bijvoorbeeld:

1. Door een ontzorgingsaanpak te ontwikkelen om bewoners gericht te adviseren:
  - over de isolatiemogelijkheden en verwachte besparing voor hun woning, bijvoorbeeld met behulp van de verbetercheck op verbeterjehuis.nl.¹⁶
  - over de beschikbare ISDE subsidie - in dit geval 1800 euro
  - over financieringsmogelijkheden via het Warmtefonds - in dit geval voor de overige 4100 euro. Bij een aflossingstermijn van 15 jaar, zou hier een aflossing van ca. 31 euro per maand gelden, inclusief rente.¹⁷ Voor lage inkomens is de lening renteloos en is het bedrag ca. 23 euro per maand.
2. Door uit de 1460 euro per woning een deel van de kosten te financieren voor bewoners. In dit voorbeeld max. 1460 van de 4100 euro die na aftrek van de ISDE-subsidie overblijft. Voor de overige 2640 euro kan ook hier een beroep op het Warmtefonds gedaan worden.

¹² Zie voor meer informatie [Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing \(ISDE\) \(rvo.nl\)](#) en [Subsidieregeling verduurzaming voor verenigingen van eigenaars \(SVVE\) \(rvo.nl\)](#). De SVVE start per 23 januari 2023 als opvolger van de Subsidieregeling energiebesparing eigen huis (SEEH).

¹³ [Volkshuisvestingsfonds | Home | Volkshuisvesting Nederland](#)

¹⁴ [Verduurzaming voor iedereen - Warmtefonds](#)

¹⁵ Afhankelijk van de exact gekozen maatregelen.

¹⁶ <https://www.verbeterjehuis.nl/wizard/>

¹⁷ In dit voorbeeld de Warmtefondsrente voor een aflossingstermijn van 15 jaar: 4,35%. Andere termijnen zijn ook mogelijk, zowel korter als langer.

Datum
12 december 2022

Kenmerk
2022-0000699267

Bij een aflossingstermijn van 15 jaar, zou een aflossing van ca. 20 euro per maand gelden, inclusief rente. Voor lage inkomens is de lening renteloos en is het bedrag ca. 15 euro per maand.

3. De gemeente kan er ook voor kiezen om de middelen per woning uit deze regeling te differentiëren en sommige eigenaar-bewoners meer financiële ondersteuning te geven en anderen minder. Dit kan tot een maximum van 4100 euro per woning. Een uitzondering op dit maximum is mogelijk voor eigenaar-bewoners die in aanmerking komen voor een energietoeslag of die in schuldsanering zitten. Voor deze groep geldt geen maximum. Met deze werkwijze zou voor zeer kwetsbare bewoners de volledige 4100 euro die niet door de ISDE gedekt wordt gefinancierd kunnen worden met deze aanpak.

Verenigingen van eigenaren

De middelen mogen ingezet worden voor koopwoningen en voor gemengde verenigingen waarin zich ten minste één koopwoning bevindt. Hier is voor gekozen omdat er zich ook veel koopwoningen binnen dergelijke verenigingen bevinden. Aangezien het bij isolatie vaak maatregelen betreft waar de vereniging in gezamenlijkheid over beslist en niet de individuele appartementseigenaar, is het belangrijk om ook dat bezit op deze manier te bereiken.

Doorgaans hebben verenigingen van eigenaren langere besluitvormingsprocessen en doorlooptijden om tot verduurzaming te komen. Het ministerie van BZK wil komen tot een breed gedragen versnellingsagenda verduurzaming VvE's om onder andere de besluitvormingsprocessen te vereenvoudigen. Hierover wordt rond de kerst een brief naar de Tweede Kamer gestuurd. Hiermee en met mogelijkheden voor strategisch plannen (zie volgende punt) wordt eraan bijgedragen dat ook VvE's in de lokale aanpak kunnen worden betrokken.

Strategisch plannen

De woningen die worden ingediend voor de eerste tranche dienen voor 31 december 2026 geïsoleerd te zijn. De woningen ingediend in 2024 (tranche 2) en 2025 (tranche 3) dienen respectievelijk voor eind 2027 en 2028 geïsoleerd te zijn. Er kan maximaal twee keer één jaar uitstel aangevraagd worden, bijvoorbeeld wanneer besluitvormingsprocessen in VvE's meer tijd vragen.

De regeling biedt verschillende mogelijkheden om het tijdig realiseren van het aangevraagde aantal woningen per tranche te borgen. Zo hoeft bij de aanvraag niet op adresniveau te worden aangegeven welke woningen worden aangepakt. Dit biedt ruimte om een ruim aantal woningeneigenaren een aanbod te kunnen doen. Wanneer meer woningeigenaren op het aanbod ingaan dan er voor de tranche aanvragen zijn gedaan, kunnen zij meetellen voor een volgende tranche. Deze mogelijkheid kan helpen om voor de VvE-doelgroep strategisch te plannen, door hier direct in de eerste tranche mee te beginnen en indien nodig te 'schuiven' naar latere tranches.

Datum
12 december 2022
Kenmerk
2022-0000699267

Vanaf maart 2023 kunnen de aanvragen voor deze tranche van de regeling worden ingediend. Aanpakken vanaf 1 januari 2023 kunnen meedoen. Om optimaal van de beschikbare tijd voor uitvoering gebruik te maken is het aan te bevelen om alvast met plan- en besluitvorming voor de lokale aanpak binnen de gemeente te starten, evenals met de voorbereiding voor eventuele aanbestedingsprocedures en het vormgeven van samenwerkingsverbanden met uitvoerende partijen.

Uitvoering en monitoring

Bij de uitvoering start de lokale aanpak natuurlijk pas echt. Het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie kan gemeenten ondersteuning bieden bij de uitvoering van de plannen door onder andere kennisdeling en -uitwisseling. Dit programma start per 1 januari 2023. Begin volgend jaar zal u per brief meer toelichting ontvangen over de uitwerking van dit programma.

Om op de hoogte te blijven van de voortgang van de aanpakken zal de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland uw gemeente halfjaarlijks informatie vragen over de voortgang aan de hand van het aantal en de aard van de getroffen maatregelen. Hiervoor worden standaard formulieren beschikbaar gesteld bij openstelling van de aanvraagperiode. De verantwoording die via SiSa verloopt is beperkt tot de financiële aspecten.

Meer informatie

Voor de laatste informatie over het Nationaal Isolatieprogramma en de regeling lokale aanpak isolatie, kunt u altijd terecht op de webpagina voor het programma.¹⁸ Hier zal voorafgaand aan het openstellen van het aanvragenloket ook een contactadres gepubliceerd worden voor vragen. Begin 2023 wordt nog een webinar over deze regeling ingepland. Ook worden regionale bijeenkomsten per provincie georganiseerd over het bredere verduurzamingsbeleid in de gebouwde omgeving, waar onder andere deze regeling in terug zal komen. Hierover ontvangt u in het nieuwe jaar meer informatie.

Hoogachtend,
De minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening,
namens deze,

F.G. Licher
Directeur Bouwen en Energie

---

¹⁸ [Nationaal Isolatieprogramma | Home | Volkshuisvesting Nederland](#)

Naam gemeente	Bedrag dat maximaal wordt uitgekeerd in 2023	Bedrag dat maximaal wordt uitgekeerd in 2024	Totaal woningen dat aangevraagd kan worden in 2023	Bedrag dat aangevraagd kan worden in 2023
Aa en Hunze	€ 397.061	€ 226.482	427	€ 623.543
Aalsmeer	€ 161.575	€ 92.162	174	€ 253.736
Aalten	€ 417.687	€ 238.248	449	€ 655.935
Achtkarspelen	€ 486.443	€ 277.465	523	€ 763.908
Alblasserdam	€ 165.012	€ 94.123	177	€ 259.135
Albrandswaard	€ 87.663	€ 50.003	94	€ 137.665
Alkmaar	€ 881.785	€ 502.967	948	€ 1.384.752
Almelo	€ 800.997	€ 456.887	862	€ 1.257.884
Almere	€ 548.322	€ 312.761	590	€ 861.084
Alphen aan den Rijn	€ 646.298	€ 368.647	695	€ 1.014.945
Alphen-Chaam	€ 101.414	€ 57.846	109	€ 159.260
Altena	€ 489.880	€ 279.426	527	€ 769.307
Ameland	€ 67.036	€ 38.237	72	€ 105.274
Amersfoort	€ 580.981	€ 331.390	625	€ 912.371
Amstelveen	€ 244.081	€ 139.223	263	€ 383.304
Amsterdam	€ 1.519.489	€ 866.712	1 634	€ 2.386.201
Apeldoorn	€ 1.347.601	€ 768.668	1 449	€ 2.116.268
Arnhem	€ 737.399	€ 420.610	793	€ 1.158.009
Assen	€ 531.133	€ 302.957	571	€ 834.090
Asten	€ 154.699	€ 88.240	166	€ 242.939
Baarle-Nassau	€ 72.193	€ 41.179	78	€ 113.372
Baarn	€ 199.390	€ 113.731	214	€ 313.121
Barendrecht	€ 152.980	€ 87.259	165	€ 240.240
Barneveld	€ 338.619	€ 193.147	364	€ 531.766
Beek	€ 204.547	€ 116.673	220	€ 321.219
Beekdaelen	€ 539.728	€ 307.859	581	€ 847.587
Beesel	€ 171.888	€ 98.044	185	€ 269.932
Berg en Dal	€ 343.776	€ 196.089	370	€ 539.864
Bergeijk	€ 221.735	€ 126.477	238	€ 348.213
Bergen (L.)	€ 197.671	€ 112.751	213	€ 310.422
Bergen (NH.)	€ 321.430	€ 183.343	346	€ 504.773
Bergen op Zoom	€ 556.917	€ 317.664	599	€ 874.580
Berkelland	€ 568.949	€ 324.527	612	€ 893.476
Bernheze	€ 271.583	€ 154.910	292	€ 426.493
Best	€ 226.892	€ 129.419	244	€ 356.311
Beuningen	€ 218.298	€ 124.516	235	€ 342.814
Beverwijk	€ 287.053	€ 163.734	309	€ 450.787
De Bilt	€ 245.800	€ 140.203	264	€ 386.003
Bladel	€ 223.454	€ 127.458	240	€ 350.912
Blaricum	€ 58.442	€ 33.335	63	€ 91.777
Bloemendaal	€ 103.133	€ 58.827	111	€ 161.959
Bodegraven-Reeuwijk	€ 259.551	€ 148.047	279	€ 407.598
Boekel	€ 116.884	€ 66.670	126	€ 183.554
Borger-Odoorn	€ 486.443	€ 277.465	523	€ 763.908
Borne	€ 213.141	€ 121.575	229	€ 334.716
Borsele	€ 297.366	€ 169.617	320	€ 466.983
Boxtel	€ 250.956	€ 143.145	270	€ 394.101
Breda	€ 1.101.801	€ 628.464	1 185	€ 1.730.265
Bronckhorst	€ 450.346	€ 256.876	484	€ 707.222
Brummen	€ 220.016	€ 125.497	237	€ 345.513
Brunssum	€ 458.941	€ 261.778	494	€ 720.719
Bunnik	€ 97.976	€ 55.885	105	€ 153.861
Bunschoten	€ 185.639	€ 105.888	200	€ 291.527
Buren	€ 268.145	€ 152.949	288	€ 421.094
Capelle aan den IJssel	€ 226.892	€ 129.419	244	€ 356.311
Castricum	€ 342.057	€ 195.108	368	€ 537.165
Coevorden	€ 563.792	€ 321.585	606	€ 885.378

Cranendonck	€ 264.707	€ 150.988	285	€ 415.696
Culemborg	€ 171.888	€ 98.044	185	€ 269.932
Dalfsen	€ 295.647	€ 168.636	318	€ 464.283
Dantumadiel	€ 335.181	€ 191.186	361	€ 526.368
Delft	€ 304.242	€ 173.538	327	€ 477.780
Deurne	€ 299.085	€ 170.597	322	€ 469.682
Deventer	€ 773.495	€ 441.200	832	€ 1.214.695
Diemen	€ 85.944	€ 49.022	92	€ 134.966
Dijk en Waard	€ 653.174	€ 372.568	703	€ 1.025.742
Dinkelland	€ 350.651	€ 200.010	377	€ 550.662
Doesburg	€ 92.819	€ 52.944	100	€ 145.763
Doetinchem	€ 507.069	€ 289.231	545	€ 796.300
Dongen	€ 252.675	€ 144.125	272	€ 396.800
Dordrecht	€ 952.259	€ 543.166	1 024	€ 1.495.424
Drechterland	€ 220.016	€ 125.497	237	€ 345.513
Drimmelen	€ 312.836	€ 178.441	336	€ 491.277
Dronten	€ 247.519	€ 141.184	266	€ 388.702
Druten	€ 146.105	€ 83.338	157	€ 229.442
Duiven	€ 170.169	€ 97.064	183	€ 267.233
Echt-Susteren	€ 476.129	€ 271.583	512	€ 747.712
Edam-Volendam	€ 352.370	€ 200.991	379	€ 553.361
Ede	€ 792.403	€ 451.984	852	€ 1.244.387
Eemnes	€ 60.161	€ 34.316	65	€ 94.476
Eemsdelta	€ 773.495	€ 441.200	832	€ 1.214.695
Eersel	€ 171.888	€ 98.044	185	€ 269.932
Eijsden-Margraten	€ 290.490	€ 165.695	312	€ 456.185
Eindhoven	€ 1.021.014	€ 582.383	1 098	€ 1.603.397
Elburg	€ 216.579	€ 123.536	233	€ 340.115
Emmen	€ 1.674.188	€ 954.952	1 801	€ 2.629.140
Enkhuizen	€ 183.920	€ 104.907	198	€ 288.827
Enschede	€ 1.552.147	€ 885.340	1 669	€ 2.437.488
Epe	€ 336.900	€ 192.167	362	€ 529.067
Ermelo	€ 221.735	€ 126.477	238	€ 348.213
Etten-Leur	€ 309.398	€ 176.480	333	€ 485.878
De Fryske Marren	€ 747.712	€ 426.493	804	€ 1.174.205
Geertruidenberg	€ 185.639	€ 105.888	200	€ 291.527
Geldrop-Mierlo	€ 330.025	€ 188.245	355	€ 518.270
Gemert-Bakel	€ 304.242	€ 173.538	327	€ 477.780
Gennep	€ 182.201	€ 103.927	196	€ 286.128
Gilze en Rijen	€ 221.735	€ 126.477	238	€ 348.213
Goeree-Overflakkee	€ 438.314	€ 250.013	471	€ 688.327
Goes	€ 360.965	€ 205.893	388	€ 566.858
Goirle	€ 195.952	€ 111.771	211	€ 307.723
Gooise Meren	€ 385.029	€ 219.619	414	€ 604.648
Gorinchem	€ 161.575	€ 92.162	174	€ 253.736
Gouda	€ 472.692	€ 269.622	508	€ 742.314
's-Gravenhage	€ 2.298.141	€ 1.310.853	2 472	€ 3.608.993
Groningen	€ 1.106.958	€ 631.406	1 191	€ 1.738.363
Gulpen-Wittem	€ 183.920	€ 104.907	198	€ 288.827
Haaksbergen	€ 280.177	€ 159.812	301	€ 439.989
Haarlem	€ 1.015.857	€ 579.442	1 093	€ 1.595.299
Haarlemmermeer	€ 756.307	€ 431.395	813	€ 1.187.702
Halderberge	€ 309.398	€ 176.480	333	€ 485.878
Hardenberg	€ 754.588	€ 430.415	812	€ 1.185.002
Harderwijk	€ 266.426	€ 151.969	287	€ 418.395
Hardinxveld-Giessendam	€ 152.980	€ 87.259	165	€ 240.240
Harlingen	€ 187.358	€ 106.868	202	€ 294.226
Hattem	€ 130.635	€ 74.514	141	€ 205.148
Heemskerk	€ 252.675	€ 144.125	272	€ 396.800
Heemstede	€ 130.635	€ 74.514	141	€ 205.148
Heerde	€ 207.984	€ 118.634	224	€ 326.618
Heerenveen	€ 630.828	€ 359.823	679	€ 990.651

Heerlen	€ 904.130	€ 515.713	972	€ 1.419.843
Heeze-Leende	€ 134.073	€ 76.475	144	€ 210.547
Heiloo	€ 206.265	€ 117.653	222	€ 323.919
Den Helder	€ 579.262	€ 330.409	623	€ 909.672
Hellendoorn	€ 467.535	€ 266.681	503	€ 734.216
Helmond	€ 574.105	€ 327.468	618	€ 901.574
Hendrik-Ido-Ambacht	€ 185.639	€ 105.888	200	€ 291.527
Hengelo	€ 797.560	€ 454.926	858	€ 1.252.485
's-Hertogenbosch	€ 742.556	€ 423.552	799	€ 1.166.107
Het Hogeland	€ 893.817	€ 509.831	961	€ 1.403.647
Heumen	€ 134.073	€ 76.475	144	€ 210.547
Heusden	€ 362.683	€ 206.874	390	€ 569.557
Hillegom	€ 180.482	€ 102.947	194	€ 283.429
Hilvarenbeek	€ 139.229	€ 79.416	150	€ 218.645
Hilversum	€ 622.234	€ 354.921	669	€ 977.155
Hoeksche Waard	€ 780.371	€ 445.121	839	€ 1.225.492
Hof van Twente	€ 393.623	€ 224.522	423	€ 618.145
Hollands Kroon	€ 584.419	€ 333.351	629	€ 917.769
Hoogeveen	€ 632.547	€ 360.803	680	€ 993.350
Hoorn	€ 407.374	€ 232.365	438	€ 639.739
Horst aan de Maas	€ 501.913	€ 286.289	540	€ 788.202
Houten	€ 101.414	€ 57.846	109	€ 159.260
Huizen	€ 211.422	€ 120.595	227	€ 332.017
Hulst	€ 419.406	€ 239.228	451	€ 658.635
IJsselstein	€ 144.386	€ 82.357	155	€ 226.743
Kaag en Braassem	€ 165.012	€ 94.123	177	€ 259.135
Kampen	€ 496.756	€ 283.348	534	€ 780.104
Kapelle	€ 146.105	€ 83.338	157	€ 229.442
Katwijk	€ 328.306	€ 187.265	353	€ 515.570
Kerkrade	€ 505.350	€ 288.250	544	€ 793.601
Koggenland	€ 244.081	€ 139.223	263	€ 383.304
Krimpen aan den IJssel	€ 180.482	€ 102.947	194	€ 283.429
Krimpenerwaard	€ 453.784	€ 258.837	488	€ 712.621
Laarbeek	€ 256.113	€ 146.086	275	€ 402.199
Land van Cuijk	€ 936.789	€ 534.342	1 008	€ 1.471.130
Landgraaf	€ 520.820	€ 297.074	560	€ 817.895
Landsmeer	€ 75.631	€ 43.140	81	€ 118.770
Lansingerland	€ 254.394	€ 145.106	274	€ 399.500
Laren	€ 85.944	€ 49.022	92	€ 134.966
Leeuwarden	€ 1.431.826	€ 816.709	1 540	€ 2.248.535
Leiden	€ 495.037	€ 282.368	532	€ 777.405
Leiderdorp	€ 128.916	€ 73.533	139	€ 202.449
Leidschendam-Voorburg	€ 400.499	€ 228.443	431	€ 628.942
Lelystad	€ 446.908	€ 254.915	481	€ 701.824
Leudal	€ 558.636	€ 318.644	601	€ 877.280
Leusden	€ 159.856	€ 91.181	172	€ 251.037
Lingewaard	€ 431.439	€ 246.091	464	€ 677.530
Lisse	€ 151.261	€ 86.279	163	€ 237.540
Lochem	€ 366.121	€ 208.834	394	€ 574.956
Loon op Zand	€ 182.201	€ 103.927	196	€ 286.128
Lopik	€ 123.759	€ 70.592	133	€ 194.351
Losser	€ 304.242	€ 173.538	327	€ 477.780
Maasdriel	€ 245.800	€ 140.203	264	€ 386.003
Maasgouw	€ 359.246	€ 204.913	386	€ 564.158
Maashorst	€ 455.503	€ 259.817	490	€ 715.320
Maassluis	€ 142.667	€ 81.377	153	€ 224.044
Maastricht	€ 570.668	€ 325.507	614	€ 896.175
Medemblik	€ 495.037	€ 282.368	532	€ 777.405
Meerssen	€ 262.988	€ 150.008	283	€ 412.996
Meerijst	€ 663.487	€ 378.451	714	€ 1.041.938
Meppel	€ 319.711	€ 182.362	344	€ 502.074
Middelburg	€ 515.664	€ 294.133	555	€ 809.797

Midden-Delfland	€ 85.944	€ 49.022	92	€ 134.966
Midden-Drenthe	€ 452.065	€ 257.857	486	€ 709.922
Midden-Groningen	€ 1.005.544	€ 573.559	1 082	€ 1.579.103
Moerdijk	€ 364.402	€ 207.854	392	€ 572.256
Molenlanden	€ 354.089	€ 201.971	381	€ 556.060
Montferland	€ 440.033	€ 250.994	473	€ 691.026
Montfoort	€ 115.165	€ 65.690	124	€ 180.855
Mook en Middelaar	€ 67.036	€ 38.237	72	€ 105.274
Neder-Betuwe	€ 194.233	€ 110.790	209	€ 305.023
Nederweert	€ 166.731	€ 95.103	179	€ 261.834
Nieuwegein	€ 275.021	€ 156.871	296	€ 431.892
Nieuwkoop	€ 204.547	€ 116.673	220	€ 321.219
Nijkerk	€ 290.490	€ 165.695	312	€ 456.185
Nijmegen	€ 775.214	€ 442.180	834	€ 1.217.394
Nissewaard	€ 515.664	€ 294.133	555	€ 809.797
Noardeast-Fryslân	€ 876.628	€ 500.026	943	€ 1.376.654
Noord-Beveland	€ 147.824	€ 84.318	159	€ 232.142
Noordenveld	€ 438.314	€ 250.013	471	€ 688.327
Noordoostpolder	€ 422.844	€ 241.189	455	€ 664.033
Noordwijk	€ 285.334	€ 162.754	307	€ 448.087
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	€ 165.012	€ 94.123	177	€ 259.135
Nunspeet	€ 244.081	€ 139.223	263	€ 383.304
Oegstgeest	€ 99.695	€ 56.866	107	€ 156.561
Oirschot	€ 202.828	€ 115.692	218	€ 318.520
Oisterwijk	€ 261.270	€ 149.027	281	€ 410.297
Oldambt	€ 780.371	€ 445.121	839	€ 1.225.492
Oldebroek	€ 177.044	€ 100.986	190	€ 278.030
Oldenzaal	€ 302.523	€ 172.558	325	€ 475.081
Olst-Wijhe	€ 182.201	€ 103.927	196	€ 286.128
Ommen	€ 199.390	€ 113.731	214	€ 313.121
Oost Gelre	€ 390.185	€ 222.561	420	€ 612.746
Oosterhout	€ 391.904	€ 223.541	422	€ 615.445
Ooststellingwerf	€ 448.627	€ 255.896	483	€ 704.523
Oostzaan	€ 72.193	€ 41.179	78	€ 113.372
Opmeer	€ 128.916	€ 73.533	139	€ 202.449
Opsterland	€ 448.627	€ 255.896	483	€ 704.523
Oss	€ 728.805	€ 415.708	784	€ 1.144.513
Oude IJsselstreek	€ 553.479	€ 315.703	595	€ 869.182
Ouder-Amstel	€ 41.253	€ 23.531	44	€ 64.784
Oudewater	€ 73.912	€ 42.159	79	€ 116.071
Overbetuwe	€ 372.997	€ 212.756	401	€ 585.753
Papendrecht	€ 225.173	€ 128.438	242	€ 353.611
Peel en Maas	€ 467.535	€ 266.681	503	€ 734.216
Pekela	€ 281.896	€ 160.793	303	€ 442.689
Pijnacker-Nootdorp	€ 183.920	€ 104.907	198	€ 288.827
Purmerend	€ 505.350	€ 288.250	544	€ 793.601
Putten	€ 207.984	€ 118.634	224	€ 326.618
Raalte	€ 350.651	€ 200.010	377	€ 550.662
Reimerswaal	€ 300.804	€ 171.578	324	€ 472.381
Renkum	€ 146.105	€ 83.338	157	€ 229.442
Renswoude	€ 32.659	€ 18.628	35	€ 51.287
Reusel-De Mierden	€ 146.105	€ 83.338	157	€ 229.442
Rheden	€ 457.222	€ 260.798	492	€ 718.020
Rhenen	€ 156.418	€ 89.220	168	€ 245.638
Ridderkerk	€ 321.430	€ 183.343	346	€ 504.773
Rijssen-Holtten	€ 359.246	€ 204.913	386	€ 564.158
Rijswijk	€ 201.109	€ 114.712	216	€ 315.821
Roerdalen	€ 350.651	€ 200.010	377	€ 550.662
Roermond	€ 507.069	€ 289.231	545	€ 796.300
De Ronde Venen	€ 230.330	€ 131.379	248	€ 361.709
Roosendaal	€ 715.053	€ 407.864	769	€ 1.122.918
Rotterdam	€ 2.241.418	€ 1.278.498	2 411	€ 3.519.916

Rozendaal	€ 8.594	€ 4.902	9	€ 13.497
Rucphen	€ 283.615	€ 161.773	305	€ 445.388
Schagen	€ 493.318	€ 281.387	531	€ 774.705
Scherpenzeel	€ 116.884	€ 66.670	126	€ 183.554
Schiedam	€ 400.499	€ 228.443	431	€ 628.942
Schiermonnikoog	€ 15.470	€ 8.824	17	€ 24.294
Schouwen-Duiveland	€ 460.659	€ 262.759	495	€ 723.418
Simpelveld	€ 142.667	€ 81.377	153	€ 224.044
Sint-Michielsgestel	€ 293.928	€ 167.656	316	€ 461.584
Sittard-Geleen	€ 1.146.492	€ 653.956	1 233	€ 1.800.448
Sliedrecht	€ 187.358	€ 106.868	202	€ 294.226
Sluis	€ 367.840	€ 209.815	396	€ 577.655
Smallingerland	€ 611.921	€ 349.038	658	€ 960.959
Soest	€ 287.053	€ 163.734	309	€ 450.787
Someren	€ 177.044	€ 100.986	190	€ 278.030
Son en Breugel	€ 111.727	€ 63.729	120	€ 175.456
Stadskanaal	€ 587.856	€ 335.312	632	€ 923.168
Staphorst	€ 135.791	€ 77.455	146	€ 213.246
Stede Broec	€ 238.924	€ 136.282	257	€ 375.206
Steenbergen	€ 268.145	€ 152.949	288	€ 421.094
Steenwijkerland	€ 582.700	€ 332.370	627	€ 915.070
Stein	€ 419.406	€ 239.228	451	€ 658.635
Stichtse Vecht	€ 372.997	€ 212.756	401	€ 585.753
Súdwest-Fryslân	€ 1.268.532	€ 723.567	1 364	€ 1.992.100
Terneuzen	€ 790.684	€ 451.004	850	€ 1.241.688
Terschelling	€ 60.161	€ 34.316	65	€ 94.476
Texel	€ 206.265	€ 117.653	222	€ 323.919
Teylingen	€ 209.703	€ 119.614	226	€ 329.317
Tholen	€ 342.057	€ 195.108	368	€ 537.165
Tiel	€ 290.490	€ 165.695	312	€ 456.185
Tilburg	€ 1.363.071	€ 777.492	1 466	€ 2.140.562
Tubbergen	€ 211.422	€ 120.595	227	€ 332.017
Twenterand	€ 410.812	€ 234.326	442	€ 645.138
Tynaarlo	€ 426.282	€ 243.150	459	€ 669.432
Tytsjerksteradiel	€ 579.262	€ 330.409	623	€ 909.672
Uitgeest	€ 97.976	€ 55.885	105	€ 153.861
Uithoorn	€ 132.354	€ 75.494	142	€ 207.848
Urk	€ 156.418	€ 89.220	168	€ 245.638
Utrecht	€ 1.005.544	€ 573.559	1 082	€ 1.579.103
Utrechtse Heuvelrug	€ 335.181	€ 191.186	361	€ 526.368
Vaals	€ 99.695	€ 56.866	107	€ 156.561
Valkenburg aan de Geul	€ 185.639	€ 105.888	200	€ 291.527
Valkenswaard	€ 254.394	€ 145.106	274	€ 399.500
Veendam	€ 507.069	€ 289.231	545	€ 796.300
Veenendaal	€ 323.149	€ 184.323	348	€ 507.473
Veere	€ 331.744	€ 189.226	357	€ 520.969
Veldhoven	€ 323.149	€ 184.323	348	€ 507.473
Velsen	€ 448.627	€ 255.896	483	€ 704.523
Venlo	€ 1.026.171	€ 585.325	1 104	€ 1.611.495
Venray	€ 386.748	€ 220.600	416	€ 607.347
Vijfheerenlanden	€ 398.780	€ 227.463	429	€ 626.243
Vlaardingen	€ 417.687	€ 238.248	449	€ 655.935
Vlieland	€ 6.876	€ 3.922	7	€ 10.797
Vlissingen	€ 477.848	€ 272.563	514	€ 750.412
Voerendaal	€ 158.137	€ 90.201	170	€ 248.338
Voorne aan Zee	€ 484.724	€ 276.485	521	€ 761.209
Voorschoten	€ 123.759	€ 70.592	133	€ 194.351
Voorst	€ 249.237	€ 142.164	268	€ 391.402
Vught	€ 183.920	€ 104.907	198	€ 288.827
Waadhoeke	€ 825.062	€ 470.613	887	€ 1.295.675
Waalre	€ 146.105	€ 83.338	157	€ 229.442
Waalwijk	€ 465.816	€ 265.700	501	€ 731.516

Waddinxveen	€ 182.201	€ 103.927	196	€ 286.128
Wageningen	€ 123.759	€ 70.592	133	€ 194.351
Wassenaar	€ 103.133	€ 58.827	111	€ 161.959
Waterland	€ 151.261	€ 86.279	163	€ 237.540
Weert	€ 570.668	€ 325.507	614	€ 896.175
West Betuwe	€ 458.941	€ 261.778	494	€ 720.719
West Maas en Waal	€ 213.141	€ 121.575	229	€ 334.716
Westerkwartier	€ 931.632	€ 531.400	1 002	€ 1.463.033
Westerveld	€ 285.334	€ 162.754	307	€ 448.087
Westervoort	€ 96.257	€ 54.905	104	€ 151.162
Westerwolde	€ 582.700	€ 332.370	627	€ 915.070
Westland	€ 658.331	€ 375.510	708	€ 1.033.840
Weststellingwerf	€ 410.812	€ 234.326	442	€ 645.138
Wierden	€ 273.302	€ 155.890	294	€ 429.192
Wijchen	€ 335.181	€ 191.186	361	€ 526.368
Wijdemeren	€ 204.547	€ 116.673	220	€ 321.219
Wijk bij Duurstede	€ 127.197	€ 72.553	137	€ 199.750
Winterswijk	€ 417.687	€ 238.248	449	€ 655.935
Woensdrecht	€ 288.772	€ 164.714	311	€ 453.486
Woerden	€ 295.647	€ 168.636	318	€ 464.283
De Wolden	€ 312.836	€ 178.441	336	€ 491.277
Wormerland	€ 137.510	€ 78.435	148	€ 215.946
Woudenberg	€ 97.976	€ 55.885	105	€ 153.861
Zaanstad	€ 1.108.677	€ 632.386	1 192	€ 1.741.063
Zaltbommel	€ 230.330	€ 131.379	248	€ 361.709
Zandvoort	€ 123.759	€ 70.592	133	€ 194.351
Zeewolde	€ 56.723	€ 32.355	61	€ 89.078
Zeist	€ 276.739	€ 157.851	298	€ 434.591
Zevenaar	€ 555.198	€ 316.683	597	€ 871.881
Zoetermeer	€ 393.623	€ 224.522	423	€ 618.145
Zoeterwoude	€ 63.599	€ 36.276	68	€ 99.875
Zuidplas	€ 232.049	€ 132.360	250	€ 364.408
Zundert	€ 252.675	€ 144.125	272	€ 396.800
Zutphen	€ 402.218	€ 229.424	433	€ 631.641
Zwartewaterland	€ 213.141	€ 121.575	229	€ 334.716
Zwijndrecht	€ 333.462	€ 190.206	359	€ 523.668
Zwolle	€ 637.704	€ 363.744	686	€ 1.001.448
			141 551	€ 206.668.189